

Estudis del Baix Empordà.
INSTITUT D'ESTUDIS DEL BAIX EMPORDÀ (Edit.).
Sant Feliu de Guíxols, 2004. Núm. 23, p. 199 a 228.
ISBN: 84-921668-8-6 ISSN: 1130-8524

LA TRANSFORMACIÓ TERRITORIAL DE SANT ANTONI DE CALONGE PEL TURISME

ESTHER LOAISA DALMAU

RESUM: L'arribada dels primers estiuejants a Sant Antoni ha canviat el tarannà de la seva gent i també el seu paisatge. S'ha augmentat la superfície construïda i s'ha modificat simultàniament el caràcter de la seva arquitectura. Una exhaustiva anàlisi per les seves principals artèries mostra com aquesta invasió ha seguit unes pautes. Primer apareixen els colossals edificis a primera línia de mar, després s'ocupen els horts del carrer Sant Antoni i finalment comença la fase d'enderrocament per reconstruir, fet que encara continua vigent. A més, en els últims vint anys el nucli de la població ha crescut cap enfora fins a ajuntar-se amb zones emblemàtiques que sempre havien estat separades.

PARAULES CLAU: territori, turisme, Sant Antoni de Calonge.

1. INTRODUCCIÓ

Aturar-nos a analitzar l'estructura urbana de qualsevol municipi turístic de la Costa Brava ens facilitarà un munt d'informació. D'aquesta, només ens interessa examinar la que parla del present. Un present que no es pot deslligar de la història del turisme. Sobretot, la dels anys seixanta i setanta, època en què es produeix un creixement desmesurat de l'anomenat turisme de masses, gran devorador del territori. Per fer-ho, ens centrarem en Sant Antoni de Calonge.⁽¹⁾

(1) L'origen d'aquest article és un exercici pràctic elaborat l'any 1997, dins l'assignatura Geografia del Turisme i l'Oci, el professor de la qual era el Dr. José Antonio Donaire. Vam intervenir-hi Marta Graupera, Manel Martínez, Assumpta Quincles i Esther Loaisa. Es tracta de descriure els diferents espais que hi havia en aquesta zona costanera i dir quina relació es produïa entre ells.

Així doncs, scrà en aquest escenari on, de forma empírica, esbrinarem en quin punt del debat ens trobem, si és realment cert que estem davant d'una nova geografia del turisme. Aquesta dialèctica es produeix en cercles molt reduïts, en els quals ja es parla del pas del fordisme (turisme de masses) al postfordisme⁽²⁾ (turisme especialitzat). Abans d'endinsar-nos en aquesta excursió descriptiva, observarem quines són les contribucions que fem els geògrafs dins aquest camp i què signifiquen aquests dos conceptes anglosaxons.

2. LA GEOGRAFIA: UNA CIÈNCIA ANTIGA, UNA PROFESSIONIÓ NOVA

Fa temps, vaig llegir en una mena d'opuscle una afirmació que deia alguna cosa així.⁽³⁾ Aquesta novetat ens converteix a tots en grans desconexedors de les diferents parcel·les en què ens podem moure des de dins d'aquesta activitat. Ara bé, potser fa una mica més d'una dècada que participem en equips pluridisciplinars, però, en realitat, molts dels temes que analitzem són verges en la consciència social, com és el cas de la problemàtica turística, conflicte en què els geògrafs intervenim des de diversos camps com són:

Estudis multiescalars: Ens permeten parlar d'un fet des de diverses perspectives (local i comarcal, entre d'altres).

La geografia del turisme: Agafa gran volada quan entra en contradicció amb la geografia urbana, en considerar els municipis turístics amb uns altres ulls que les àrees tradicionals. Aquesta nova mirada fa possible incorporar elements singulars de l'oci i el turisme, així com la superposició de diversos espais en un mateix lloc.⁽⁴⁾

La cartografia i les fotografies també són utilitzades en aquesta mena de treballs, però més com a eines de suport.

Finalment, cal parlar de la *geografia del consum i del sector privat*. D'aquestes dues tasques no se n'ha parlat gaire. La primera, tracta els espais com a mercaderies. És a dir, l'element principal d'una població és la seva publicitat (fig. 1). El sector privat, en canvi, des de finals dels noranta disposa d'unes eines de gestió ambiental.⁽⁵⁾ Aquesta tècnica planifica de manera integral tots els elements que afecten el medi ambient de manera contínua. Així doncs, es produeix una relació sostenible entre l'empresa, la societat i el medi ambient.

(2) DONAIRE, J.A; MUNDET, L.I. (2002): *Estratègies de reconversió turística de los municipios Litorales catalanes*. Papers de Turisme.

(3) Directori de l'Associació de Geògrafs Professionals de Catalunya, Barcelona 1995. Pàg. 3-4.

(4) El filòsof Foucault, un gran representant de l'època postmoderna, utilitza el concepte *heterotopia* per parlar de la superposició de llocs.

(5) Aquestes eines de gestió ambiental són conegudes amb el nom d'ISO 14001 i Environmental Management Audit Scheme (Emas).

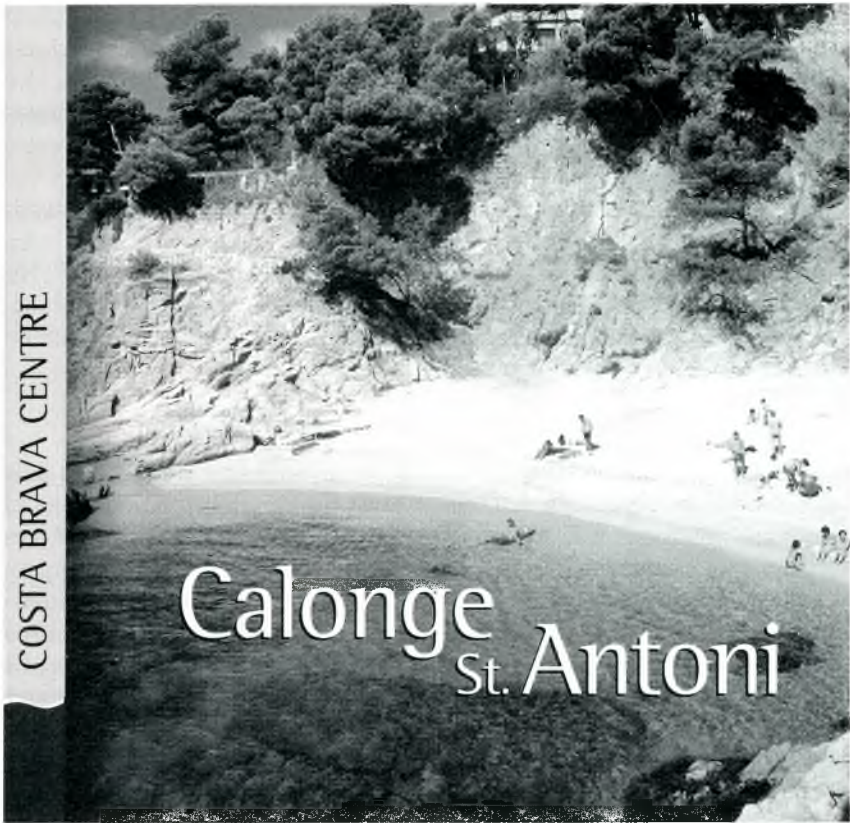

Fig. 1. Publicitat Municipal. Oficina de Turisme de Sant Antoni.

3. EVOLUCIÓ DEL TURISME: PAS DEL FORDISME AL POSTFORDISME?

3.1. EL FORDISME

És el turístic de masses.⁽⁶⁾ Cronològicament l'hem de situar entre els anys cinquanta fins a principi dels vuitanta. Són anys d'una gran oferta i demanda, en què només hi ha una única protagonista: la construcció des-

(6) El pas del fordisme a postfordisme és una de les tres interpretacions sobre el futur del turisme a la costa catalana. Els seus màxims exponents defensen un canvi en la demanda turística. Precisament, al llarg de tot aquest article exposarem les idees aportades per José Antonio Donaire.

L'altra línia de treball seria la més economicista. Aquesta vetlla pel model de turisme de masses i atribueix la culpa dels seus problemes a una reducció de la qualitat dels serveis, a l'escassa inversió pública o a una política de preus mal plantejada.

Finalment, els que pensen que el fordisme està en l'última fase del cicle de vida productiva.

mesurada, que evidència, així, la feblesa dels plantejaments urbanístics. Aquests gairebé sempre legalitzen el que ja estava construït.⁽⁷⁾ L'adoració a la maximització del nombre de visitants provoca una degradació a l'entorn. Un entorn que se centra bàsicament en la zona litoral.⁽⁸⁾ L'interior tenia una dèbil atracció. També s'observa una dicotomia clara entre els amfitrions-hostes i l'espai en què es mou cada un d'ells.

En definitiva, el turista massificat només pot triar el seu lloc d'estiueig en funció de si vol platja o muntanya, però en tots dos espais tindrà la mateixa oferta de serveis, amb un nivell professional molt baix.⁽⁹⁾ No oblidem que durant l'època franquista es va establir el Pla d'estabilització,⁽¹⁰⁾ que si destacava per alguna cosa era per la rigidesa notable en l'oferta i la congelació de preus.

3.2. PAS DEL TURISME FORDISTA A POSTFORDISME

Encara que aquesta etapa va dels anys vuitanta fins ara, a finals dels anys setanta es comencen a dibuixar unes tímides substitucions dins el panorama internacional. Apareixen en escena uns nous llocs d'interès turístic, que s'anomenen NTC (New touristic countries), que trenquen d'aquesta manera amb el monopoli dels antics destins turístics. Simultàniament a tot això, traspunten els nous països industrials NIC (països asiàtics que han superat les barreres proteccionistes d'Occident; Corea i Taiwan en són alguns exemples clars), que evidencien que les innovacions no només eren geopolítiques sinó també econòmiques i socials. Per tant, ja podem parlar d'una crisi en la producció en cadena. Ara el que es busca és produir productes específics per a una població heterogènia. (fig. 2).

A diferència del fordisme, en l'actualitat, no existeix un antagonisme entre forà i l'autòcton. Moltes vegades l'activitat d'un i de l'altre queden diluïdes en una. No hi ha contrast entre l'oci, la compra, la cultura, l'espectacle o l'esport. Fins i tot, els congressos s'inclouen dins aquest paquet.

Davant totes aquestes explicacions hom podria especular que el pas del fordisme al postfordisme és sobtat. Però no ha esdevingut així. Una

(7) CALS, Joan (1982): *La Costa Brava i el turisme, Estudis sobre la política turística, el territori i l'hostaleria*, ed. Kapel S.A, pàg. 77-78. En aquest llibre es menciona un estudi efectuat per B. Cervera i M.A. Alonso "La planificació urbanística i la seva repercussió arquitectònica a Debat Costa Brava", on s'arriba a una sèrie de conclusions sobre l'ús dels planejaments, transcrites a l'annex I.

(8) FÀBREGAS i BARRI, Esteve (1970): *20 anys de turisme a la Costa Brava*, editorial Selecta, Barcelona, pàg. 59-62. Ens parla de forma sarcàstica com els horts de primera línia de mar es van convertint en blocs de gran alçada.

(9) FÀBREGAS i BARRI, Esteve. Ídem pàg. 92

(10) CALS, Joan (1982): *La Costa Brava i el turisme, Estudis sobre la política turística, el territori i l'hostaleria*, ed. Kapel S.A, pàg. 10-19.

FORDISME	POSTFORDISME
Visió + estatal Oferta + homogènica	Visió + estatal Oferta + homogènica
FLAMENC	FESTIVAL DE MÚSICA CALONGE
BRAUS	LES HAVANERES CALELLA
PAELLA	MUSEU DE LA PESCA PALAMÓS
	MENÚ DE LA GAMBA PALAMÓS-SANT ANTONI
	SURO PALAFRUGELL
	DALÍ FIGUERES

Fig. 2. Diferenciació entre fordisme i postfordisme. Disseny Rubèn Gómez.

de les raons principals la veiem en les àrees turístiques. Aquestes difícilment es reestructuren de nou, molts dels sòls disponibles s'han urbanitzat completament. Possibles solucions, n'hi ha ben poques. Probablement, recaurien, en uns bons plans estratègics, caracteritzats sobretot per un doble aspecte: una coherent ordenació flexible del territori i unes bones tàctiques de màrqueting. Quan es fa referència als plantejaments urbanístics, amb antagonisme a èpoques passades es tracta el municipi com un tot. És a dir, no només es té en compte la part a urbanitzar, sinó altres factors com: el medi ambient, les zones agràries, la façana litoral, les àrees comercials o de vianants a part d'una eficient gestió del paisatge urbà i una interrelació entre la part construïda i la no construïda.

L'altra mesura a puntualitzar es trobaria en la comercialització del terme, punt en què s'arriba a través de la singularitat. Els ajuntaments la recerquen mitjançant la reivindicació de la identitat local. En aquesta última, des del nostre ens ja s'ha començat a indagar. Es realitzen unes jornades gastronòmiques sobre la gamba i diverses fires com: la fira jardí, amb una gran exposició i unes interessants xerrades, i la fira dolça, entre altres coses. El perill d'aquestes singularitats roman en el fet que quan funcionen es converteixen en fenòmens universals.

El protagonista principal de tot és el sector públic, però perquè la realitat vagi bé s'hi han d'incorporar el sector privat i els habitants d'un determinat lloc. Fet i fet, existeixen moltes classes de turistes i gran complexitat en els destins.

4. SANT ANTONI DE CALONGE

4.1. LOCALITZACIÓ

Un cop analitzades les aportacions dels geògrafs en el sector terciari i la inserció d'aquests dos nous conceptes (fordisme-postfordisme), encetem, doncs, una exploració a un nivell més proper al local. Aquesta microescala ens posarà de manifest un Calonge amb una gran diversitat paisatgística, amb una extensió considerable, de 33,55 km²(¹¹), envoltada de muntanyes menys per la zona costanera. Hi trobem, així doncs, cartografiats diferents usos del sòl. D'aquests cal destacar: una zona PEIN (Pla d'Espais d'Interès Natural)(¹²), una d'agrària, un munt d'urbanitzacions, però, sobretot, dos nuclis de població ben diferenciats, el de Calonge i el de Sant Antoni.(¹³) El primer seria el centre cultural i històric i el segon, en canvi, el dinàmic i turístic. Aquí ens centrem en aquest últim.

Estratègicament, delimita l'extrem sud de la comarca del Baix Empordà, fent frontera, al nord, amb Forallac, al nord-est amb Palamós, al sud amb Platja d'Aro i a l'oest amb Santa Cristina d'Aro i Cruïlles; Gaudeix, a més, d'una perfecta vertebració del territori. Venint per l'autopista A-7 es pot escollir dues sortides: la de Maçanet de la Selva o la de Girona. Ambdues enllacen per Llagostera, C-65. Si per contra, es decideix arribar pel nord, o de Girona o de Europa s'ha de passar per la Bisbal, la C-66. En el cas que volguéssim seguir la carretera paral·lela a la costa hauríem de buscar la C-31.(¹⁴)

Districte	Secció	Homes	Dones	Total
1	1	1340	1282	2622
1	2	785	765	1530
1	3	755	772	1527
1	4	1510	1418	2928
Total		4370	4237	8607

Fig. 3. Distribució de la població per seccions. Padró Municipal de Calonge.

(11) CANER, Pere (1983) : *La Vall de Calonge*, obra coeditada per l'Ajuntament de Calonge i la Generalitat de Catalunya, pàg. 9-11, 36-38, 46-57. D'aquestes he conservat al màxim l'estructura i n'he actualitzat les aportacions.

(12) Decret 328/92 de la Generalitat de Catalunya, el 14 de desembre de 1992 (DOGC 1-3-93).

(13) ALAVEDRA INVERS, Salvador (1990): "Apunts d'història de Sant Antoni de Calonge (Girona), Baix Empordà. "Del nom de Sant Antoni de Calonge núm.3", Programa de la Festa Major.

(14) Vídeo: *Calonge-Sant Antoni. Pobles, homes i dones de Catalunya*. Artífex produccions, 1994.

4.2 CARACTERÍSTIQUES SOCIOECONÒMIQUES

Demogràficament, parlem d'una població de 8.607 persones. Aquestes, tal com demostra el gràfic (fig.3), les dividim per seccions de les quals 5.550 resten a Calonge (seccions 1 i 4) i 3.057, a Sant Antoni (seccions 2 i 3)⁽¹⁵⁾.

Xifres de totes maneres sorprenents, que demostrin com societat i economia van caminant plegades per la història. A més, des de fa quasi quaranta anys tenen un nou company de viatge, el territori. Mai, cap sector com el turístic havia transformat tant la seva gent com el seu paisatge. Mentre l'agricultura ha lluitat des de sempre per percebre les qualitats etnològiques,⁽¹⁶⁾ els rurals, en la seva edat d'or, van enraigar noves formes de vida.

En certa manera, Calonge ha estat i és una panacea per a molts. No cal anar gaire lluny, en la seva història, per descobrir dos moments transcendents per a les emigracions. Una, l'èxode dels andalusos dels anys cinquanta i l'arribada als noranta de nord-africans. S'incrementa, així, la població activa directament o indirectament relacionada amb la construcció i els serveis,⁽¹⁷⁾ promotors indiscutibles de la nostra societat, tant en nivell professional com en ingressos⁽¹⁸⁾ (fig. 4).

Les dos variables (població ocupada i valor afegit brut) s'ajusten molt bé en el serveis, però varien en la indústria i en la construcció. Mentre en col·locació les manufactures se situen en segon lloc, en economia la cosa es capgira. Paradoxa òbvia, si reparem en els trets de les empreses dedicades a l'edificació, caracteritzades per comptar amb pocs treballadors i amb un cert renom.⁽¹⁹⁾ Reconeixement que va lligat amb la

(15) Padró municipal d'habitants: Distribució de la Població, 2003.

(16) I Jornada d'Etnologia a la Costa Brava, 16 de maig de 2003, Palamós. Es va intentar desglossar tota la recerca etnològica i la interpretació del patrimoni que s'està executant en el nostre entorn turístic. Destaca especialment la que parla del vi de pagès de Calonge i Vall-llobrega, realitzada per Carles Serra, on es demostra com aquest grup de pagesos lluiten per preservar una forma tradicional de produir vi. No ho fan només per aconseguir una recompensa econòmica sinó també per mantenir un aspecte de la seva cultura i ser respectuosos amb el medi ambient. Generalment, són petites explotacions on es cultiva més d'un producte i que es comercialitza allà mateix. La clientela també té la seva gràcia; se sent part integradora d'aquest món. Els agrada saber com s'elabora el vi i, a posteriori, comentar si enguany ha sortit bo. El gust d'aquest producte artesà, en no portar additius, depèn de diversos factors: si la bóta és de roure vell, el temps que hi ha estat, la climatologia, la naturalesa de la terra, etc.

(17) Les observacions són formulades a partir dels percentatges econòmics provinents de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Concretament, de l'estadística de població del 1996, la d'establiments d'empreses i professionals per sectors de 2000 i la del cens agrari de 1999.

(18) Es calculà que els ingressos municipals que tenia Sant Antoni per habitant (anys 1989-1991) eren d'uns 1.150,42 € mentre les seves despeses ordinàries sumaven al voltant de 1.011,85 €.

(19) CALS, J. (1984): *El Baix Empordà. Recursos i estructura econòmica*, Caixa d'Estalvis de Catalunya, Barcelona, pàg. 154-172.

	Població ocupada per sectors %	Valor afegit brut per sectors %
Agricultura	6,321	1,441
Indústria	18,826	5,741
Construcció	16,524	11,371
Serveis	58,33	81,451
III		
S	Comerç engròs	7,042
E	Hostaleria	28,169
R	Transports i comunicació	5,986
V	Mediació financera	4,577
E	Serveis empresa	5,986
I	Serveis personals	24,296
S	Immobiliaris i altres	23,944
2000		

Fig. 4. Percentatge de la població ocupada de Calonge per sectors de 1996 i el valor afegit brut que cada un d'aquests sectors genera. Realment, el sector de serveis és el majoritari, però no hem de caure en l'error de pensar que dins aquest grup només hi ha les empreses turístiques, també s'han d'incloure les del món financer i les de transport, entre d'altres. Disseny Rubèn Gómez.

consolidació de la segona residència. Aquesta, realment, s'ha convertit amb una depredadora de territori. Durant la dècada dels setanta, aquest tipus d'allotjament era superior al nostre municipi que a Palamós o a Sant Feliu de Guíxols.⁽²⁰⁾

A més, des de fa temps es dona una circumstància monòtona: molts assalariats esdevenen autònoms. Les raons són difícils de precisar, però deformant la realitat, no tots aquests petits constructors treballen per a ells. Per tant, s'han de qüestionar una mica les dades que assenyalen la disminució de mà d'obra i l'augment de contractistes.

Si, per contra, parem esment en el proletariat industrial (un 18,82% del total) observarem com s'ha dosificat en diferents subsectors. D'aquests cal destacar-ne tres, el de la fusta (28%), els dels productes alimentaris (32%) i el de la transformació de metalls (20%), que aglutinen d'aquesta manera un 80% dels obrers industrials, terçet que subsisteix tot l'any, però amb l'arribada de forasters incrementa la seva plusvàlua.

Finalment, topem en quart lloc, tant pel que fa a població activa com en aportació monetària, amb l'agricultura. Aquest món s'ha reduït des de la invasió dels estiuejants, no tan sols en pagesia sinó també en terres

(20) LLUCH, E. i CAMPISTOL, P. (1972): *Les conseqüències comarcals del turisme: de Sant Feliu de Guíxols a Palamós*, Banca Catalana.

conreades.⁽²¹⁾ No obstant això, manté la seva vàlua. Molts masos van a vendre la seva collita al mercat de Sant Antoni i als de la rodalia, des de temps immemorables. A més, es pot anar a comprar a la mateixa casa del pagès. En aquestes explotacions hi cooperen altres membres de la família, cosa que altera les dades del cens. Pel que fa a les propietats que han desaparegut del mapa agrari, majoritàriament s'han urbanitzat. Altres han ajudat a incrementar la superfície sensible al foc, en transformar-se en pinedes, i una minoria insignificant són adquirides per altres del grup, especialment vinyataires,⁽²²⁾ etc.

4.3. ESTRUCTURA URBANA

Observant la trama urbana de Sant Antoni de Calonge, descobrirem com aquesta no està subjecta a la història pròpiament dita, sinó a l'evolució del turisme.⁽²³⁾

En qualsevol ciutat tradicional, hi distingim diferents parts, que es complementen molt bé entre elles. Formen, d'aquesta manera, un autèntic trencaclosques, on cada peça apaivaga les necessitats individuals o col·lectives. Una prova d'això va ser l'aparició de les eixamples a final del segle XIX per acabar amb l'atapeïment dels centres històrics. Una mena de cordó umbilical, conegut com a Gran Via, els enllaça, formant una sòlida articulació, que s'ha reforçat amb les agregacions de substancial importància de la zona industrial i la de transició.

Aquesta circumstància és impossible de traslladar al nostre litoral. En els entorns turístics impera una altra dialèctica. Tant si són antigues

(21) MOLLA i CALLÍS, Joan (2000): "Tres Fites en la Història Agrària de Calonge: 1743, 1882 i 1970", *Estudis del Baix Empordà*, vol. 19, Sant Feliu de Guíxols, pàg. 179-204. Destaca sobretot el turisme de masses i la crisi agrària de 1970. Aquesta va ser generada per l'aprovació del Pla general del mateix any 1970, on es preveia acabar gairebé amb tot el sòl rústic. De les terres que es va aconseguir urbanitzar, la majoria mantenen el nom del mas que les presidia. La pagesia, una vegada més, va demostrar la seva forta personalitat i el seu arrelament a la terra protagonitzant diferents actes, els protagonistes dels quals, quasi unànimement afiliats al Sindicat Unió de Pagesos, no van veure plasmats els seus esforços fins al nou Pla de 1986, amb el retrocés del sòl urbanitzable.

(22) MOLLA, Joan i BAUTISTA, Jordi (1998): "La vinya i el vi a la Conca de la Riera del Tinar (Calonge)", *Estudis del Baix Empordà*, vol. 17, Sant Feliu de Guíxols, pàg. 191-220. D'aquest article, ressaltó el gran esforç que realitza la gent d'aquest sector per estar al dia amb innovacions tecnològiques. Aquesta faceta els ha ajudat, en moltes ocasions, a sortir de crisis molt greus com la de la fil·loxa o la del turisme. Aquesta afecció a invertir en coneixement i en maquinària no contradiu en absolut altres trets de la seva vida més tradicionals, com és el fet de vendre els seus cultius en la seva pròpia masia, i mantenir el procediment per obtenir vins naturals, entre altres coses. A més també fa una excel·lent descripció de com moltes vinyes esdevenen pinedes i com algunes de les cases de pagès intenten impedir-ho mitjançant la compra de terra.

(23) *Altes urbanístic de la Costa Brava de Catalunya*. Generalitat de Catalunya. BCN 1994. Pàg. 150-151.

localitats com de nova creació (s'Agaro), es mantenen en plena metamorfosi.

Sant Antoni es troba dins de les que han transformat la seva estructura preexistent, respectant un únic aspecte, la xarxa viària, amb minses innovacions. Simultàniament a l'evolució de la població, han anat apareixent les urbanitzacions, els càmpings i una sèrie de negocis al voltant de la carretera, configurant la juxtaposició d'aquests components, un escenari fragmentat o millor dit, una *torre de babel*. Tot té vida per si sol, però no hi ha una connexió coherent. És a dir, són *espais-al-marge*⁽²⁴⁾ amb personalitat, mancats d'un centre distribuïdor. Això no vol dir que no tinguem punt de gravetat, sinó que aquest no té la capacitat d'ordenar. Es caracteritza per posseir uns límits imprecisos, determinats, si res més no, pel gran nombre d'establiments oberts tot l'any. A més, cronològicament coincideix amb els orígens de la vila.⁽²⁵⁾

Dues anatomies divergents necessiten tractaments contraris. Cometrí-em una equivocació, en mirar-les des de l'òptica de la geografia urbana. S'ha d'intentar defugir de tot allò convencional, buscant alternatives. En aquestes hi juga un paper imprescindible els espais. Concretament, en deduïm tres: el d'atracció, el complementari i el residencial.⁽²⁶⁾

La realitat és explícita, els estiuejants ens visiten per les nostres platges: imant indiscutible en la nostra planificació. Tot gira al voltant seu, fins i tot el preu del sòl. La taxació es redueix de menor a major distància del mar, llevat de les elevacions amb vistes.

L'atracció per les multituds obliga que sorgeixin unes infraestructures de suport. Aquestes es concentren en l'espai anomenat complementari, on hi ha les segones residències, els bars, restaurants i hotels. Es dona una situació ambigua, a l'estiu els serveis es tornen insuficients i durant l'hivern sobrecreixen. Es produeix una relació purament comercial entre els de la casa i els de fora.

Finalment, l'espai residencial, el qual alberga els elements quotidians: habitatges, escoles, metges, biblioteca, entre altres exemples.

Aturem-nos per uns instants, recerquem la veritat del nostre voltant. Les fronteres són bastant diluïdes. Existeix una superposició de diferents funcions en un mateix espai. Aquesta superposició de llocs s'anomena *heterotopia* (fig.5).

(24) Aquesta terminologia la va introduir dins el món geogràfic Shields el 1992 i posteriorment fou utilitzada per José Antonio Donaire i Salvador Calabuig en les seves recerques.

(25) ALAVEDRA INVERS, Salvador (1989): "Apunts d'història de Sant Antoni de Calonge (Girona) Baix Empordà", programa de Festa Major. Sant Antoni de Calonge.

(26) DONAIRE, J.A. i MUNDET, Ll.: *Estrategias de reconversión turística de los municipios Litorales catalanes*. Op. Cit.

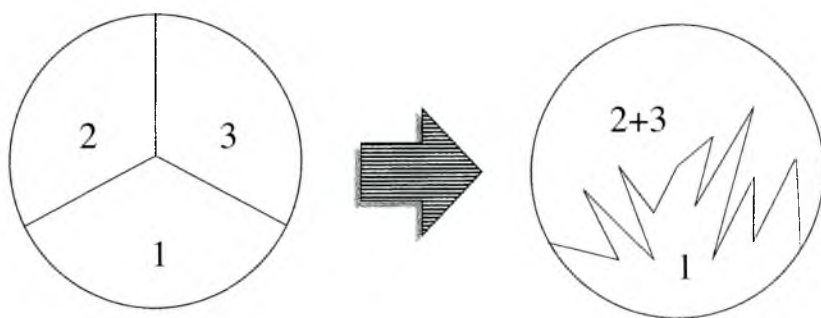

Fig. 5. Superposició dels espais (*heterotopia*). A tota població turística hi ha tres espais amb unes fronteres ben marcades: **1** *l'espai atracció*: el mar, **2** *el complementari*: les segones residències, els bars, hotels i restaurants, **3** *el residencial*: la primera residència i les infraestructures necessàries per viure tot l'any. Aquest model és vàlid fins que arriba el turisme de masses, que acaba difuminant tots els límits. Disseny Rubèn Gómez.

En tot el litoral de Sant Antoni i Calonge continua havent-hi aquests tres àmbits, però amb algunes particularitats, que les podem resumir en dues, la primera de les quals, resideix en el fort augment de la segona residència, eventualitat sorprenent que ha generat que des dels anys seixanta se superi els empadronats. Aquest fet implica que les fortes demandes constructives hagin sobreposat les dues ofertes d'allotjament (la primera i segona residència). Ja no és sorprenent detectar residents a prop del mar com estranys al carrer Artur Mundet. Encara que, en el primer cas, per qüestions econòmiques, no succeeix normalment.

La segona particularitat se centra en la proposta recreativa. Aquesta majoritàriament s'aplega al llarg del passeig marítim, simultaniejant, així, un seguit de negocis de tipus familiar, com ara: bars, restaurants, hotels, botigues o atraccions, a més d'una sèrie d'esdeveniments de caire públic o privat que ha ajudat a atreure una bona clientela, composta per turistes i gent autòctona.

La resposta de tot plegat la deduïm en unes variacions culturals i socials, les quals han dotat el *lleure de flexibilitat* (la no diferenciació entre diferents àmbits de l'organització social i econòmica). Ara per ara, no comptem amb un contrast entre ser turista i disposar de temps lliure. Per tant, en un mateix lloc coincidim els de Sant Antoni i els turistes, no només amb finalitat monetària sinó també d'esbarjo. Podem anar de compres, a sopar fora de casa, participar en alguna afecció, sense moure'ns de les nostres contrades.

Aquest nou lligam coincideix amb l'espai d'atracció: el mar. Entre aquest i els receptors, és a dir nosaltres, hi ha hagut sempre un peculiar contacte. Durant un període molt llarg es va percebre com un mitjà per

obtenir aliments. Després també es va convertir en una espècie de talismà per fer diners. Finalment, ens trobem amb la part més complicada, la de perdre-li la por, per capbussar-se, nedar i bronzear-se, fita aconseguida només per unes quantes generacions anteriors a la nostra.

4.4. DIFERENTS ESPAIS URBANS A SANT ANTONI

En aquest apartat hem seleccionat algunes de les peces que integren el nostre mosaic desencaixat, i hem ressaltat tots aquells components que el distingeixen de la resta. Així mateix, descriurem les funcions de cada espai amb el procés d'hetereotopia que s'hi produeixi.

Per poder fer una exploració exhaustiva del nucli l'hem desglossat en sis parts. Aquestes corresponen amb els carrers de més afluença i transcendència, almenys en les nostres vides. Mentre la seva fesomia ha canviat, l'estructura viària s'ha mantingut amb minses variacions.⁽²⁷⁾ Així, doncs, encetem aquesta visió.

4.4.1. PASSEIG JOSEP MUNDET

La façana marítima s'ha alterat íntegrament. La seva configuració neix amb la invasió del nou gènere de vida. Antigament, no existia, només disposàvem de dues travessies per on es conformava el nucli. Segurament ens haguéssim topat amb eres o amb algun hort. Per arribar a la seva concepció actual hem de preservar dos moments històrics, el Pla d'ordenació del 1959⁽²⁸⁾ i l'any 1999⁽²⁹⁾.

El primer pla va significar la seva regulació reglamentària. S'apreciava la idea d'adherir les dues poblacions veïnes, Sant Antoni i Palamós, a través d'una avinguda. Pretenia, sobretot, aglutinar totes les infraestructures necessàries per satisfer la demanda generada per l'arribada d'estrangers. Es pensava que, amb el temps, seríem el centre neuràlgic de la Costa Brava. Moltes esperances que no es van executar mai. Si més no, han servit de preludi de les actuals edificacions.

Les edificacions, gairebé sempre, infringien la llei en alçada (fig.6). Cronològicament, es configuren els perfils més colossals de la nostra arquitectura i solidifiquen una extensió discontinua. Intercalació en la qual descobrim que com més a prop de la riera de Calonge, més sovintejaven les parcel·les lliures.⁽³⁰⁾ El desenvolupament urbanístic no va tardar a determinar en què ocupar-les: dotant el nostre litoral d'una certa monotonia d'alçades, que va alleugerir l'exageració de les primeres elevacions.

(27) Revisió del Pla d'ordenació territorial de Calonge del 1984 apartat 4.4 " El nucli de Sant Antoni de Calonge" pàg.42.

(28) Pla general d'ordenació de Palamós i Sant Antoni del 1959. Pàg. 82-85

(29) *Girona en el canvi de mil·lenni* núm.1. *El canvi del paisatge urbà. La transformació dels pobles i ciutats i com ha canviat la vida dels ciutadans*. Biblioteca Bàsica Comarques Gironines. Punt , pàg. 90-91.

(30) Plànol del nucli urbà de Sant Antoni de Calonge de l'any 1959 a escala 1:2.000.

Fig. 6. Vista general del Passeig Josep Mundet.

El segon moment transcendent en la història del nostre passeig marítim va ser el 1999, any que es van soldar definitivament els tres trossos que formen la nostra badia, el de Palamós, Sant Antoni i Torre Valentina. Quimera guanyada amb la creació de ponts per les rieres. S'estableix, després d'onze anys de viacrucis, el paisatge que a tots ens és familiar (fig. 7).

Fig. 7. El pont de la riera de Calonge. Fotografia de Miquel Paradedà.

Així doncs, disposem en el nucli d'una rambla dividida en dues parts. Aquesta divisió és realitzada per una filera d'arbres, que comporten que hi hagi un escenari compartit. Per un costat, hi circulen els vehicles i per l'altre els vianants. A tot això, se li afegeix una renglera de bancs per als qui passegen i unes voreres enormes a la vora d'on es mouen els automòbils, voreres utilitzades més com a terrasses pels diversos hotels, bars i restaurants.⁽³¹⁾ Aquests serveis, excepte el primer, conjuntament amb altres establiments es localitzen a la planta baixa dels ja esmentats edificis pantalla.

Finalment, d'aquesta primera línia de mar on es recull la majoria dels equipaments turístics, hem de remarcar l'existència de dues galeries comercials. Aquestes han tingut poc èxit i han derivat en una mena de carrerons alternatius que comuniquen el passeig Josep Mundet amb el carrer Sant Antoni.

4.4.2. CARRER SANT ANTONI

És una de les travessies originàries de la vila. Es troba situada a segona línia de la costa. Les seves assídues mutacions li han pres la seva personalitat. Pràcticament s'ha esborrat qualsevol referent del seu semblant que evocés l'antic tarannà, compost per cases unifamiliars de planta baixa i pis i els horts, ubicats o just al darrere del carrer Artur Mundet o al darrere dels gegantins immobles del passeig marítim. S'oferia així una imatge bastant pintoresca, que ens aproximava més al caire mediterrani⁽³²⁾.

Els diferents cicles constructius, però, ens han deixat un panorama bastant dissemblant.⁽³³⁾ Ara com ara, té lloc una alternança entre habitatges de primera i segona residència. Realment, no es pot precisar qui predomina sobre l'altre. El que sí que es pot precisar, segons el meu parer, és una sèrie de pautes que es compleixen en la construcció. Primer de tot, s'edificaren els solars desocupats. En acabar, es va començar a envair

(31) BARBAZA, Yvette (1988): *El paisatge humà de la Costa Brava*, Volum II, Ed. 62, BCN, pàg. 339. Aquesta geògrafa francesa ens fa una reflexió sobre per què els restaurants van trigar més a arrelar-se en el nostre territori. Primer van aparèixer els bars i hotels i, posteriorment, els restaurants. Aquest fet s'explica perquè es necessitava una mà d'obra més especialitzada i una clientela de pas; a part, en aquells moments no hi havia la cultura d'anar a menjar a fora, i si ho feien anaven als restaurants dels hotels o als casinos o tavernes típiques de la Costa Brava que tal com va passar en el nostre municipi es van construir a l'època d'or dels tapers. Així doncs, a finals dels cinquanta i principi dels seixanta ja ens trobem algun restaurant, però si comparem proporcionalment amb el nombre d'hotels, veurem com aquells eren una minoria.

(32) CANER, Pere (1984): *Calonge, la terra i l'esperit*, coeditat pel Centre d'Estudis Calongins Colònico i la Generalitat de Catalunya, pàg.33.

(33) Revisió del Pla d'ordenació territorial de Sant Antoni de Calonge pàg. 42-43.

els horts. Aproximadament a final dels vuitanta, quan ja n'hi restaven pocs, es va iniciar una nova fase, la dels enderrocaments de cases antigues. Aquesta encara avui perdura. En certa manera, es troba en el punt més violent de la seva erupció, cosa que genera grans transformacions en el nostre espai perceptiu. Si es poguessin quantificar numèricament, en alguns trams s'aproximaria al 100%.

Els canvis més importants que recordo d'aquest carrer són els de la zona propera a l'església, els de davant de la biblioteca o més recentment els que van de la cantonada les Gavarres fins al carrer Empordà. Així s'hereta un paisatge amb una important diversitat d'alçades, que ens faciliten molta informació. Per exemple, les cases que encara preexisteixen estan habitades generalment per gent de Sant Antoni o pels primers estiujants que ja els considerem de casa. Els blocs més alts i atapeïts solen correspondre amb els alçats de mitjan dels seixanta a final dels setanta. Per contra, els qui estan dins els cànons dictaminats, s'han erigit o bé en l'última etapa constructiva, la dels derrocaments o per ajudar a desaparèixer definitivament erms. Miracle o no, hi ha uns tres o quatre parcel·lats per ser llogats com a pàrquings.

Dins aquest estrepitós món, hi ha un fenomen excepcional, l'esponjament. Rarament s'ensorra un edifici per no res. Això ha passat a la plaça de l'Església. Amb la demolició de l'antiga sagristia s'ha aconseguit unir tota l'àgora. S'ha creat, fins i tot, una mena de parc infantil que ha afavorit, juntament amb altres factors, que sigui un lloc de relació, no només per a la gent de fora sinó també per als autòctons.

Pel que fa el comerç, en aquesta zona divergia molt dels d'arran de mar. Aquí els protagonistes no són els bars, ni hotels o restaurants, però sí que alguns d'ells donen en aquesta part, per poder així, carregar i descarregar o en el cas dels hotels accedir en alguna mena d'aparcament per als vehicles dels seus clients. Eviten d'alguna forma pertorbar la monotonia del passeig i par tant assumeixen el paper d'espai *back*⁽³⁴⁾ (fig.8). A més s'hi aglutinen quasi totes les entitats bancàries i una petita representació de les infraestructures que complementen la zona residencial, és a dir, la biblioteca, la policia, correus i l'oficina de recaptació. Endemés, a tot això, se li ha d'agregar els comerços de subministrament. En certa manera estem parlant del centre comercial. Aquest va des del cantó de les Gavarres fins al de Girona.

(34) El concepte *Back* els geògrafs l'utilitzem per definir la zona de càrrega i descàrrega. Aquesta es troba gairebé sempre a la part del darrere dels bars, restaurants i hotels per no destorbar la gent de pas i els clients. D'aquesta manera, a part de no destorbar no treuen la vista ni fan fresses.

Fig. 8. Un exemple d'espai "back" del carrer Sant Antoni.

4.4.3 CARRER ARTUR MUNDET

És l'antic Camí Ral.⁽³⁵⁾ La vella carretera que unia els diferents pobles costaners. La seva existència va suscitar un desenvolupament tardà. Aquest no va ocórrer fins a la realització de l'actual C-253 a final del segle XIX, moment en què la seva estructura evolucionà cap a l'actual traçat. Entre aquest i l'antic s'ha manifestat una certa mutació, que es fa palesa a prop de la plaça Catalunya en una de les façanes, on s'intueix la forma en què el vell recorregut enllaçava amb el vell carrer Indústria, travessava la riera i continuava per la pujada del Mas Vilar fins al Càmping Treumal.

Si és veritat que el seu desenvolupament va ser tardà, la seva transfiguració s'ha desencadenat de manera vertiginosa. Fins fa menys d'una

(35) La Biblioteca de Sant Antoni de Calonge disposa de diferents dossiers elaborats pel senyor Salvador Alavedra Invers. A aquesta persona, tot i ser forana, des de sempre li han agradat Sant Antoni i la seva història. L'eina de treball que l'ha fet més popular és l'entrevista. Sobretot ha entrevistat aquelles persones grans que, a part d'haver viscut tota la vida en aquest municipi, provenien de famílies lligades a aquest territori des de fa moltes generacions. A més, a través del mateix sistema, l'entrevista, s'ha descrit com eren els primers estiuejants que ens van visitar. Malgrat que podem trobar moltes converses interessants, només en ressaltarem una: la que parla de l'antic Camí Ral. Concretament, he indagat en dues converses, totes dues van tenir lloc l'any 1989. Els seus protagonistes són en Lluís Dalmau i en Samuel Martinenc. Ambdós no solament parlen del traçat d'aquesta antiga via, sinó també de l'època que es va crear l'actual carretera i de les expropiacions executades segurament per l'Estat.

Fig. 9. Les diverses tipologies d'edificis del carrer Artur Mundet. Fotografia de Miquel Paradedà.

xen noves edificacions que substitueixen llars emblemàtiques (fig. 9). A vegades l'extraordinària estretor de les seves parcel·les, en alguns casos inferior dels cinc metres,⁽³⁶⁾ provoca que se n'enderroquin diverses de veïnes per reedificar un bloc. Unitàriament, esdevenen inservibles per a aquest repte. La seva considerable llargària, per contra, afavoreix l'aparició d'una altra filera d'habitatges on hi havia els conreus. Hi ha hagut molt pocs casos d'esponjaments⁽³⁷⁾ detectats; els més significatius han estat concedir al carrer Girona una connexió amb la carretera i la creació del carrer J. Ruiz Giménez.

Comercialment, mai s'ha distingit. Els negocis hi escassegen. Malgrat tot, els podem classificar en diversos grups. En primer lloc, hi prevalen els impregnats per la nostra història, per exemple, les diferents botigues

dècada, es mantenia la seva tipologia originària. Venint de Palamós, a l'esquerra, hi advertíem els patis de les cases del carrer Sant Antoni i a la dreta, els clàssics habitatges amb els seus corresponents terrenys, al darrere tocant la carretera comarcal. Als extrems, en canvi, hi figuraven una sèrie de pisos, caracteritzats, en gran nombre, per no superar els quatre pisos i per haver vist la llum en el transcurs dels seixanta. Ara, però, hem encetat una nova etapa, en què els seus pobladors no tenen un clar domini. S'ha trencat amb tota classe d'harmonia. Són poques les cases rehabilitades. Generalment, quan això passa, és perquè les han adquirit gent de fora. Constantment, aparei-

(36) Revisió del PGOU de Calonge del 1984 apartat 4.4 "El nucli de Sant Antoni de Calonge" pàg. 42.

(37) *Esponjament* és un concepte que poques vegades es duu a terme, almenys fins ara. Significa tirar a terra un edifici per no construir-ne cap altre, cosa que se sol fer en aquests casos com a alternativa a la creació de places i carrers, per acabar amb l'atapeïment urbanístic que afecta moltes de les poblacions turístiques de la Costa Brava.

de queviures. En segon, en canvi, hi imperen els que es beneficien de la proximitat de la plaça Catalunya. Finalment, hi trobem l'escola nacional Nostra Senyora de la Mercè.

4.4.4 AVINGUDA COSTA BRAVA (FEIXOLINA)

El seu semblant ha variat radicalment.⁽³⁸⁾ S'ha sabut modernitzar correctament. Ha agilitat l'accés rodat tant d'entrada com de sortida del nucli. Pràcticament, pocs edificis superen els vint anys. Cada un s'ha engendrat conscientment, estudiant la més mínima minúcia. No dubto de la seva vàlua, almenys si ens entretenim a analitzar els establiments.

L'heterogeneïtat és la qualitat més ben vista. Han emergit negocis de tota mena, però, tots tenen un denominador comú, la innovació, aconseguida proveint aquest espai d'una nova oferta mercantil, que intenta respondre a les noves necessitats socials o a fornir-les d'un cert prestigi. A tot això, s'hi ha d'afegir una sèrie d'activitats que reforcen les antigues (les dels altres carrers) perquè no hi hagi una sobrecàrrega en l'oferta.

Realment, s'ha tret profit de la potencialitat de la zona. Aquesta compleix molt bé el paper de frontera. Separa el nucli ja consolidat de l'espai en expansió. Paradoxalment, no fractura el territori sinó que li dona molt de joc perquè ofereix una interrelació entre ell i altres parts del mateix municipi o de fora, i aglutina dins el seu radi d'influència un gran nombre de població, no només temporal sinó també permanent.

Aquesta situació, juntament amb altres de tipus històric, ha permès que molts d'aquests locals comercials puguin romandre oberts tot l'any o, si més no, durant un període bastant prolongat. No és, doncs, una causalitat l'aparició d'aquest nou centre comercial. Més aviat, ha sigut un factor imprescindible, per l'extraordinari creixement urbanístic que hi ha hagut. Però, sense el carisma d'aquesta avinguda, no hauria pogut desenvolupar-se. Hi han ajudat la seva amplada, la seva lluminositat, fins i tot, la ubicació del centre mèdic.

Així mateix, la coincidència amb la plaça Catalunya (fig. 10), un escenari perfecte per dur-hi a terme qualsevol activitat quan arriba el bon temps o simplement per passejar o descansar, l'ha convertit en un lloc atractiu per als vianants. En aquests pocs metres quadrats, no només es dona suport a l'espai d'atracció sinó també a l'espai residencial. Definitivament s'ha vençut l'aïllament d'algunes de les properes zones emblemàtiques. Per tant, no dubto de la seva importància.

(38) Vegeu CANER, P.: *La Vall de Calonge, op.cit.*, pàg. 185.

Fig. 10. La plaça Catalunya. Fotografia de Miquel Paradedà.

4.4.5 CARRER DE CONRAD VILAR I CARRER VERMELL

Són dos carrers molt singulars en la nostra història. Col·locats paral·lelament al mar, en un costat hi tenen l'avinguda Costa Brava i a l'altre la riera de Calonge. No sempre han tingut la mateixa nomenclatura. Antigament se'ls coneixia com a carrer Indústria i carrer de la Pesca.⁽³⁹⁾ Terminologia que no només serveix per designar els seus noms, sinó també per explicar el sistema econòmic que hi havia a principi del segle XX. El primer, es trobava dins l'àrea d'influència de la fàbrica de suro Conrad Vilar.⁽⁴⁰⁾ una de les més importants, durant moltes dècades, i que va donar feina a més de 150 treballadors. D'aquí, com ja us ho podeu imaginar, prové l'actual toponímia. A més, ben bé al costat d'aquesta durant molts anys hi romangué una fàbrica de gel. En el segon, en canvi, hi vivien molts dels pescadors del poble, reconeguts tots ells per tirar l'art a la platja, ajudats, això sí, per dones, nens i algun desocupat.⁽⁴¹⁾ Però, el

(39) Aquestes antigues nomenclatures encara s'observen en la revisió i adaptació del Pla general d'ordenació municipal de Calonge de l'any 1984.

(40) Es tracta d'un personatge clau a l'hora d'estudiar la història de Sant Antoni i del món surer. Un dels mèrits més importants que li troba en Pere Caner és l'esperit de superació. Va començar del no-res, essent un simple treballador manual, per acabar creant un dels imperis industrials més importants de la comarca.

(41) Vegeu CANER, P.: *La Vall de Calonge, op.cit.*, pàg. 219.

Fig. 11. Les cases tradicionals del carrer Vermell. Fotografia de Miquel Paradedà.

que ha transcendit als nostres dies no és el seu estil de vida sinó el seu gust: els encantava pintar les cases de color roig.⁽⁴²⁾

El creixement constructiu ha anat al seu propi ritme. Tot just, s'ha

Fig. 12. La nova edificació del carrer Conrad Vilar. Fotografia de Miquel Paradedà.

(42) Vegeu CANER, P.: *La Vall de Calonge, op.cit.*, pàg. 185.

acabat de conquerir les esplanades d'erms (abans horts i camps). Les demolicions encara no han suprimit l'empremta del passat. Per tant, gaudim del privilegi de contemplar un dels racons més fidedignes, sense cap tipus d'incursió. Això, no només, ens ha permès conèixer les cases més representatives del nostre panorama sinó també el grau d'evolució (fig. 12). Precisament el grau d'evolució ha marcat les diferències del present. Antigament, en el carrer Vermell hi trobàvem més densitat de població i menys sòl per urbanitzar. Avui per avui aquests sòls per urbanitzar s'han convertit en habitatges d'alçada. D'aquesta manera, es veu com en l'altra artèria s'han produït les transformacions més espectaculars. Amb pocs anys, ha passat d'ésser una zona disseminada a ser bastant atapeïda. No obstant això, aquests dos carrers han exhaurit els seus límits constructius. Mentre en l'un hi dominen els allotjaments de poca alçada en l'altre hi destaquen els de la màxima elevació permesa. A més, hem d'afegir que una de les franges del carrer Conrad Vilar s'ha estructurat de cop. La nova estructura la constitueixen blocs completament idèntics entre ells (fig. 13). Concretament, les similituds els aglutinen en dos grups, separats per un antic illot de pisos. Les tres formacions es comuniquen entre si a través d'una bona xarxa viària, que proporciona, a més a més, un efiçaç enllaç entre el vell Camí Ral i la carretera.

No és un lloc on la destresa comercial sobresurti. Malgrat tot, hi podem remarcar alguna qualitat. Són pocs els establiments que resten

Fig. 13. Pisos que actualment ocupen els horts de les antigues cases del carrer Artur Mundet. Fotografia de Miquel Paradedà.

oberts tot l'any. Normalment, es tracta de petites botigues amb una relació molt personalitzada amb la seva clientela, gairebé familiar. S'hi despatxen pocs productes, però de qualitat. Ens referim a una de les últimes botigues de subministrament que queden i una merceria. Aquestes i la majoria dels serveis turístics de la zona es localitzen en el carrer Vermell. Realment no se n'hi distingeixen gaires. Solament hi descobrim alguns bars, la pensió Fabrellas i una fleca. A més, hi trobem el pati o el darrere dels hotels Maria Teresa i Rosa dels vents. En canvi, a l'altre, hi apareixen una botiga amb articles relacionats amb la platja, una rostisseria i el garatge de l'Hostal del Pi.

4.4.6. LA CARRETERA COMARCAL C-253

Ha mantingut, fins fa poc, el paper de frontera. Ha frenat considerablement els diferents cicles constructius. Aquests anaven de dins Sant Antoni cap a la carretera i de d'aquesta cap endins. Un cop ja no hi havia res més per fer i desfer s'han sobrepassat aquests límits. Aquest acotament, però, no impedí l'aflorament de la típica estructura a l'entorn d'un eix principal. Usualment, ensopeguem amb empreses amb immenses superfícies, moltes de les quals comparegueren abans dels anys setanta. Les seves característiques rarament coincideixen. O bé, s'han instal·lat pensant en la gent del mateix territori, o bé, per satisfer les necessitats dels aliens. Sigui com sigui, hi distingim tallers mecànics, planxisteries, botigues de mobles, ceràmiques, diversos restaurants, supermercats i fins i tot una gasolinera, entre altres coses. A més, s'ha convertit en el lloc predilecte dels càmpings, en pocs quilòmetres n'hi descobrim cinc.⁽⁴³⁾ En canvi, l'arrelament dels domicilis particulars ha tardat més. Al voltant del dos mil s'ha produït la transformació.

Prèviament, s'havia fet algun habitatge, però sense trencar el tarannà de la zona. L'únic que potser sobresortia de la monotonia eren "les cases barates".⁽⁴⁴⁾ Una cinquantena de cases, on s'assentaven els treballadors de la fàbrica de suro Conrado Vilar. Encara avui, la configuració dels seus carrers dóna un perfil completament rectangular. Sols es connecten mitjançant una plaça central. Es tracta, doncs, d'una barriada que si per alguna cosa ha destacat és per la seva senzillesa i per la carència d'unes infraestructures de suport. Però no ressalta com a factor discordant.

La uniformitat s'ha trencat quan molts dels horts de la calçada s'han venut. D'aleshores ençà, han anat apareixent pisos com una taca d'oli.

(43) El PGOU vigent actualment ens descriu el paisatge a l'entorn de la carretera en diverses ocasions, entre aquestes cal destacar: l'apartat 4.3, pàgina 41 i l'apartat 6 des de la pàgina 125 fins a la 129. D'aquestes últimes quatre pàgines hem seleccionat tots aquells conceptes que parlen dels usos turístics a l'entorn d'aquesta estructura viària, i tots els altres han quedat exclosos d'aquesta anàlisi.

(44) PGOU apartat 4.4 *El nucli de Sant Antoni de Calonge* pàg. 44

Han proliferat aquests, al mateix temps que han augmentat els locals comercials. Les plantes baixes excepcionalment se substitueixen per altres opcions. En les circumstàncies que això es dona, es reemplaça per garatges o per apartaments amb àmplies balconades o per petits jardins. Tant els jardins com els balcons no sempre es visualitzen des de l'exterior. A vegades, delimiten l'esplanada interior d'una agrupació de blocs pràcticament exactes. Per tant, la propagació d'habitatges plurifamiliars ha estat categòrica per equiparar les dues bandes de la carretera.

L'equiparació urbanística s'ha assolit quan les parcel·les conreades han cedit el seu lloc. No vull dir, amb aquesta contundent afirmació, que hagin desaparegut tots els horts sinó la concentració més important. Aquesta coincideix inequívocament amb la parcel·lació de les cases del carrer Artur Mundet, el reemplaçament de les quals ha arrossegat l'edificació a la part del darrere (fig.13). Això fomenta, una vegada més, el nostre continu urbà, interromput, en comptades ocasions per clarianes, la més extensa de les quals s'ha començat a desdibuixar. S'hi profetitza una de les renovacions més radicals. A partir d'ara, s'intenta humanitzar un indret fortament influenciat per dos recs, el rec Madral i el rec Monells⁽⁴⁵⁾, una perspectiva que encaixa molt bé de Palamós a la riera de Calonge.

Aquestes innovacions han alterat el funcionament de l'artèria. S'ha incrementat el nombre d'usuaris, tant dels que van a peu com en cotxe. Per absorbir aquesta nova situació i evitar embussos s'han buscat alternatives, però cap no hagués tingut èxit si abans no s'hagués fet a 2 km la variant, avui C-31. Aquesta ha alleugerit el trànsit intern de la Costa Brava. No oblidem que el 1982, tant la C-253 com la C-255 registraven durant els mesos d'estiu una mitjana diària de 15.000 vehicles, i es preveia un increment anual d'un quatre per cent.⁽⁴⁶⁾

Un cop resolt el caos circulatori, s'ha intentat prevenir la immobilització de l'accés. La perseverant assiduïtat no ha d'intervenir en la fluïdesa. Aquesta es pot alentir però no interrompre. Les rotondes han permès mantenir aquesta contínua interrelació. A més, han connectat diferents fragments del terme condemnats a l'aïllament. Un paper semblant han jugat els semàfors. En certa manera, van ser els precursors a encetar aquesta regeneració. Si més no, han vençut el feixuc cavall de batalla de l'encreuament. Per contra, ens topem amb l'única inversió que no ha triomfat, els passos subterranis. Concretament n'hi ha dos, un a prop de la platja Es Monestri i l'altre davant de l'Eurocàmping. Malgrat la poca

(45) vegeu CANER, P.: *La vall de Calonge, op. cit.*, pàg. 186.

(46) *Girona en el canvi de mil·lenni núm.2. Les infraestructures. Les grans obres públiques que s'han materialitzat i les que continuen pendents.* Pàg. 34-35; 36-37.

acceptació, el del càmping va saber fer més amics en un primer moment. L'altre, segurament va ser planificat pensant més en el futur, en la consolidació d'un nou assentament humà, en el Collet.

4.5 LES URBANITZACIONS

Aquests *espais-al-marge* es mouen per la seva pròpia lògica. Segons Joan Cals "...*Les urbanitzacions donen lloc a uns assentaments parasitaris del sistema urbà existent. L'únic punt de contacte que tenen amb el municipi és a través d'una carretera...*"⁽⁴⁷⁾. A més, mantenen unes certes dissemblances entre elles. Cada una té la seva història⁽⁴⁸⁾. Grosso modo, descobrim paràmetres que es repeteixen en totes les del litoral i que seran objecte d'un altre article.

5. CONCLUSIÓ: EL TURISME, UN FACTOR CLAU EN LA TRANSFORMACIÓ TERRITORIAL I ECONÒMICA DE SANT ANTONI DE CALONGE.

Un cop analitzada aquesta exhaustiva radiografia podem afirmar rotundament que ens trobem davant d'un escenari típicament fordista. Mentre l'element territorial roman igual, l'aspecte sociopolític i econòmic ha variat. Aquesta variació, malgrat el que hom pugui pensar, ha evolucionat lentament i silenciosament. Gairebé ningú s'ha adonat del que succeïa. No s'ha produït una ruptura amb el passat sinó més aviat una continuïtat. Preexisteixen encara elements tradicionals que a poc a poc van cedint el seu protagonisme.

Res d'això hagués estat possible sense la revolució del transport. La difusió de les vies ràpides i que totes les famílies disposin almenys d'un cotxe ha ajudat molt, s'han reduït les distàncies. L'aparició de l'autopista A-7 a principis dels setanta⁽⁴⁹⁾ ha marcat un abans i un després. Paradoxalment, ens hem acostat a la ciutat (Barcelona, àrea metropolitana, Girona) en un moment en el qual l'àmbit local s'està reivindicant. En certa manera, els moviments pendulars (d'anada i tornada) han ampliat l'àrea de relació. Una àrea on es trenca la realitat administrativa i s'aposta per una de més àmplia.⁽⁵⁰⁾

(47) Cf. CALS, Joan: "*La Costa Brava i el turisme...*" *Op. cit.*, pàg. 76.

(48) Vegu Annex II.

(49) Cf. CALS, Joan: "*La Costa Brava i el Turisme...*" *Op. cit.*, pàg. 83-85. La creació de l'autopista de peatge de la Costa Brava no va resoldre les deficiències viàries sinó que les va agreujar. Les va agreujar en el sentit que no preveia una autèntica vertebració del territori. Si bé aquesta via ràpida va servir per reduir les distàncies i afavorir el trànsit, després es va fallar al no modernitzar l'antic traçat, que no tenia suficients mecanismes per absorbir tot aquest enrenou.

(50) CASTAÑER i VIVAS, Margarita (1994): *La ciudad real en Catalunya. Las áreas de cohesión*, Ciudad y Territorio, Estudios territoriales, Cytet, II (99). Ministerio de Obras Públicas, transportes y Medio ambiente, Madrid. Pàg. 101-114.

La descentralització del lloc originari (on es viu) amb el de destí (on s'estudia, es treballa) ens ha afavorit en el sentit que hem deixat de dependre exclusivament dels paràmetres turístics (sobretot els de platja) i ens hem centrat en una oferta més residencial (segona residència o deslliçada del lloc de treball). En aquesta reconversió tot i que la majoria dels habitatges són de segona residència també n'hi ha de primera. Subjecte en aquesta última sol·licitud, hi descobrim el creixement horitzontal (cases unifamiliars). Aquest sedueix un determinat grup que aspira a ascendir en l'escala social; tots ells, al voltant dels quaranta anys i treballant en professions liberals. Realment, ens hem desfet de la dependència temporal però ens hem topat amb altres problemes igualment seriosos.⁽⁵¹⁾ Vivim dins uns límits on la capacitat de càrrega urbana (núm. d'habitatges que el nostre territori pot sostenir) s'ha desbordat (fig14 i fig15). No sols això, la població aliena ha superat l'autòctona. S'ha desdibuixat l'estructuració clàssica. Ens encaminem, doncs, cap a un període de transició.

Les coses que avui es decideixen, demà seran transcendents. Hem entrat en l'última fase del model Butler: la de la reurbanització⁽⁵²⁾. S'ha de començar a planificar les coses pensant amb la pluralitat. No ens hem d'emmirallar més en les ciutats convencionals. Hem de mirar-nos amb uns altres ulls. Uns ulls que no s'han de fixar amb la gent d'aquí sinó amb la superposició dels llocs. Aquesta *heterotopia* ha de ser l'eix central de la nostra ordenació. Tal com he demostrat al llarg d'aquest article, les relacions que s'efectuen en el nostre terme ens descobreixen a través de l'espai d'atracció, el complementari i el residencial. En aquests espais no ens marquen les diferències entre la gent de fora i la d'aquí, més aviat les seves funcions es confonen. L'explicació d'això rau en el fet que s'ha universalitzat l'oferta de lleure. S'han suprimit les fronteres entre anar a comprar, gaudir de la cultura, l'esport, entre altres coses. Aquest fet, ha influït en l'evolució del nostre comerç. Els comerços de tota la vida han anat desapareixent. El seu emplaçament l'han ocupat uns altres de més contemporanis. Aquests no volen satisfer totes les facetes de l'home sinó les generades per un element comú, el d'atracció. Una oferta especialitzada en el lleure. Numèricament es comptabilitzen molts negocis però categòricament tot es capgira. Aquest excés queda anivellat a l'època de més aflluència.

Resumint: en els últims anys han proliferat els supermercats. Els bars i restaurants segueixen ressaltant a primera línia del mar. La llicitació

(51) El documental: *Els límits de la Costa Brava*, Vídeo Play Serveis. 2003.

(52) Cf. DONAIRE, José Antonio: *La reconstrucción de los espacios turísticos. La geografía del turismo después del fordismo*. Universitat de Girona. Pàg. 17.

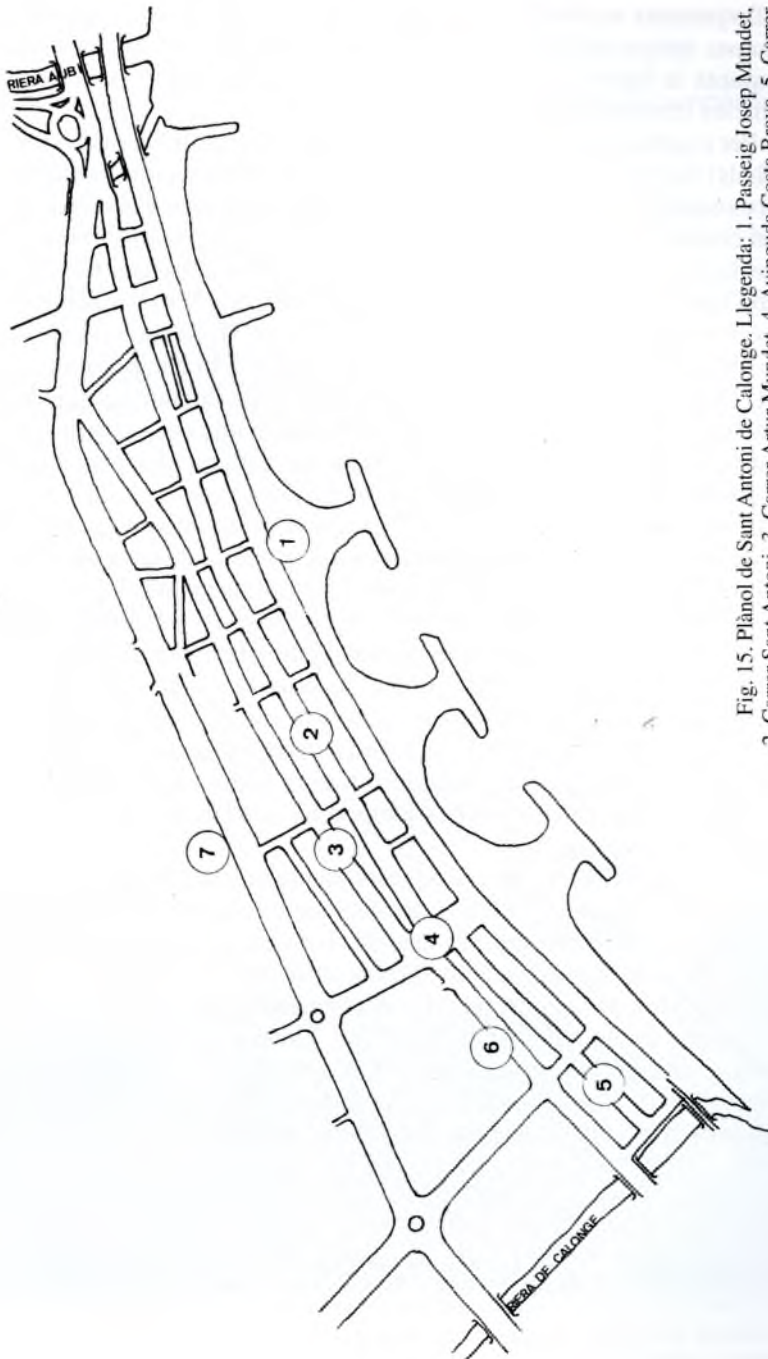

Fig. 15. Plànol de Sant Antoni de Calonge. Llegendari: 1. Passeig Josep Mundet, 2. Carrer Sant Antoni, 3. Carrer Artur Mundet, 4. Avinguda Costa Brava, 5. Carrer Vermell, 6. Carrer Conrad Vilà, 7. Carretera C-253. Elaboració: Josep Jacas.

d'allotjaments es distribueix entre els hotels, càmpings i apartaments. Aquests darrers poden ser de propietat o de lloguer. En tots dos casos hi traspunta la figura de l'agent immobiliari. Un autèntic *boom* envolta les agències immobiliàries.

Per contra, davant la potencialitat de les universalitats (idees o icones globals) els llocs reivindiquen la seva singularitat, nosaltres tampoc som una excepció. Necessitem sortir en el mapa. Necessitem que ens reconeguin com a marca. En certa manera, comercialitzem la nostra pròpia geografia. No només venem el paisatge sinó també activitats relacionades amb l'oci i la cultura. És una moda bastant efímera. Els seus addictes exigeixen varietat i defugen repetir les sensacions. Hi ha moltes esperances que tot vagi bé, tant el sector privat com el públic hi han posat de la seva part. Des d'aquí s'han portat a terme importants iniciatives que després s'han traslladat a altres zones.⁽⁵³⁾ Circumstància que ens reafirma una vella dita, la que diu que tota singularitat parteix d'una idea més universal. Un dilema tan desxifrable com el de la gallina i l'ou.

La idea primordial s'ha de recercar en el debat i no en la radicalització de les postures. Una circumstància que s'hauria de tenir en compte a l'hora de reurbanitzar el nostre territori. No és una ganga. S'ha de decidir el futur d'un paratge madur (les primeres poblacions turístiques). Dependrà de com es faci que caminarem cap al desastre o cap al rejuveniment.

De fet, els treballs ja s'han iniciat. Es comença a detectar estructures més acords amb la nostra mentalitat. S'han millorat les principals artèries urbanes, les d'entrada i de sortida. Així mateix, s'ha modernitzat tota la façana marítima. S'ha adherit tota la badia i s'ha donat prioritat als vianants. Els serveis públics tampoc ha quedat immunes a aquestes transformacions.

En definitiva, l'essència d'aquests plantejaments flexibles l'hem de cercar en el consens.⁽⁵⁴⁾ Perquè aquests siguin vàlids s'ha de compartir la visió local amb una de més àmplia. Tots els que hem emprès aquest viatge l'hem de concloure convençuts, sense un clar guanyador. Els obstacles els hem de superar tots. La desavinença entre la gent d'aquí i la de fora pot ser un autèntic contratemps. Mentre els de la terra busquen que es reconegui la seva pròpia història, als altres els agrada gaudir de la hiperrealitat (la no-realitat o la realitat plena de tòpics i comercialitzada). Segurament la solució radica a no vèncer les diferències sinó a treure'n profit.

(53) CALABUIG i SERRA, Salvador (2001): *La resposta dels municipis de la Costa Brava a la crisi del model turístic fordista*, Memòria de recerca, UdG. Pàg. 118-119

(54) Cif. DONAIRE, José Antonio: *Las estrategias de reconversión de los municipios litorales catalanes*. Op. cit.

ANNEX

I

“La planificació urbanística i la seva repercussió arquitectònica a Debat Costa Brava”

B. Cervera i M.A. Alonso.

<<...1) Es tracta de plans de promoció municipal, fets per un mateix servei o oficina tècnica (la comissió provincial d'urbanisme). Les opcions urbanístiques i el repertori tècnic i jurídic són sempre molt semblants.

2) Comporten uns esquemes de densitats a partir del nucli urbà original, i un esponjament de l'ús del sòl en el mateix sentit.

3) Els creixements previstos són sempre en taca d'oli. No es plantegen, en general, zones d'aïllament entre les noves promocions i els cascos tradicionals.

4) No contenen estudis ni precisions concrets sobre la salvaguarda dels cases històrics i dels valors arquitectònics tradicionals.

5) Autoritzen sistemàticament unes alçades d'edificació superiors a les que tradicionalment tenien ja les poblacions, la qual cosa ha afavorit en gran mesura la substitució i la pèrdua de l'arquitectura típica del país.

6) Qualifiquen com a urbanitzables grans extensions de sòl que no guarden proporció amb les previsions de creixement de la demanda, les quals, en cas d'existir, no havent-hi un marc de referència a nivell zona o comarca, se situen a cada municipi en uns límits màxims que, analitzats en conjunt, palesen clarament llur irrealisme....>>.

Fig. 16. La lluita de l'arquitectura tradicional per sobreviure davant els models més contemporanis. Fotografia de Miquel Paradedà.

II

Joaquín Ruiz-Giménez: “Des del Collet de Sant Antoni.”
Revista de Girona, nov.-des. 1990.

<< ...Eren els anys 50, el paisatge era immaculat i quan vam arribar aquí a es Monestrí, al Collet no hi havia res a part dels arbres, els roures i les romegueres. Després vam començar a construir la casa i estem molt contents d'haver donat aquest pas (fig.17). Llavors no hi havia cap de les grans edificacions que ara malmenen el paisatge. Des d'aquí dalt es veia tota la línia de platja i les casetes de pescadors que li donaven perfil. Era un indret perfecte. No hi havia tràfec. Però tot això ara ha canviat. El turisme que hi havia als anys cinquanta era un turisme, per dir-ho d'alguna manera, elitista. Més tard quan el turisme, ja convertit en una necessitat, es va estendre i la indústria va créixer, penso que urbanísticament, en un lloc com la Costa Brava s'hauria d'haver tingut més cura. Es podien haver construït edificis més allunyats de la platja, podrien haver fet servir menys ciment armat...>>.

Fig. 17. Casa del Senyor Joaquín Ruiz-Giménez, fill adoptiu de Sant Antoni de Calonge.